

Centrum för äldretandvård
2025 04 11

Referensgrupp tandvård – Regionala Pensionärsrådet

1

Efter Workshop Digitala vårdmöten den 17 januari

På gång inom Äldretandvård regionalt;

- Ny strateg Äldretandvård från augusti
- Pågående arbete

På gång inom Äldretandvård nationellt;

- Tandvårdsutredningen - och sen då?
- Nationella riktlinjer – och sen då?
- En nationell modell för riskbedömning inom tandvården
- En ny Socialtjänstlag
- (Tandvården och Vårdansvarskommittén?)

2

3

Seniora utvecklare bidrar till ny app

En app om munhälsa och Folktandvården – är det något för seniorer? Svaret är ja, och de deltar själva aktivt i utvecklingen. På Bettet hängde med på en workshop där nya Mitt Folktandvården testades.

Text och foto - Niklas Jendelby

Appen är under utveckling och kommer att testas i större skala under våren. När deltagarna i Centrum för Äldretandvård (CÄT) pensionsråd samlas är det fortfarande januari. Här får de fem deltagarna se skisser på appen och tycka till. Och tycker till, det gör de.

- Knappen i mitten känns lite otydlig, jag förstär inte vart den leder.
- Man vill ju veta direkt om det finns tid på min klinik och inte behöva leta runt för att hitta det.

Det är bara några av de synpunkter som kommer in till projektet inom Mitt Folktandvården under en fredagsförmiddag. Deltagarna är pålästa, vägar stå för vad de tycker och företräder dessutom andra äldre. Samtliga deltagare kommer från någon av de större pensionärsorganisationerna, SKPF (Svenska KommunPensionärsförbundet), SPF Seniorerna och PRO.

Kerstin Segesten företräder SPF och har varit med i rådet i tre år. För hennes medlemmar är två saker viktigast: Ekonomi och tillgänglighet till tandvård.

- Då menar jag i bred bemärkelse. När munhälsan rasar för oss äldre så rasar det snabbt. När den egna kassan börjar svika är det viktigt att få möjlighet till stöd och hjälp fort.

Får inte bli ett hinder

Ilon ser den nya appen som en möjlighet till just ökad tillgänglighet. Men den får inte bli ännu ett hinder för äldre.

- De som blir pensionärer nu är insatta i den digitala världen, men för oss som är 80+ är det inte självklart, säger Kerstin.

De som blir pensionärer nu är inslode i den digitala världen, men för oss som är 80+ är det inte självklart.

- Vi ser detta tydligt i Föreningslivet. Inom SPF har vi utbildningar i appbruk, och kurserna är ständigt övertäckade. Det finns ett stort upplått behov.
- Det märks när vi kommunicerar med våra medlemmar också. Cirka 80 procent läser mejl, men resterande 20 procent använder inte mejl. Vi når inte dem den vägen.

Mitt Folktandvården

Appen Mitt Folktandvården är under utveckling. Tanken är att kunna ge patienterna en närmare kontakt med Folktandvården, genom att kunna boka digitala möten och tid på klinik, njuta på tips och råd om förebyggande munhälsa och samta patientens sjukhistoria. Under 2025 kommer appen att användas av en testgrupp på 100 ungdomar.

4

Diskussionerna kring landet om apsen är läde insatta och ifrågasättande Kerstin Segesten lyfter att många äldre är svåra att nå digitalt. Till höger: Gunmar Hansson från Västra Götalandsregionens enheten för aktivt i Centrum för äldreomsorg och den som tilldelar röst CAT's personalskild.

Hon beskriver dagens situation som övergäende, men att det kan ta minst 10 år till innan alla i befolkningen är så pass IT-vana att det går att räkna med att alla kan nå via mejl.

I utvecklingen av appen lyfter Kerstin också att kroppsliga funktioner blir påverka utformningen.

– Nedsatt syn och darrhänhet är sådant som inte

Nedsatt syn och darrhänhet är sådant som inte är ovanligt bland äldre. Det är inte lätt att slå in exempelvis tio siffror i personnumret om det är för små ytor för sådant.

är ovanligt bland äldre. Det är inte lätt att slå in exempelvis tio siffror i personnumret om det är för små ytor för sådant.

Att prata om "äldreperspektivet" är något som

Kerstin Segesten gärna gör. Men hon framhåller att det finns stora skillnader och att det inte går att prata om en enda grupp som går att behandla på samma sätt i alla lägen. Idag är 20 procent av Sveriges befolkning över 65 år.

– Vi har väldigt olika intressen och företagsättningar. Inte minst vad gäller ekonomin.

Det är något som speglas i hur man tar hand om sin munhälsa.

– Jag vet att en del tänker att det är inte så viktigt att skicka tändarna när man blir äldre, men det är det ju! Och bland personal på boenden är det ingen populär uppgift att borsta tändarna på folk, det uppfattas ofta som för intint.

En viktig roll för Kerstin och hennes kollegor i Centrum för äldreomsorgs pensionsråd är även att sprida information.

– Via våra föreläsningar skickar vi informationsbrev och lägger ut på föreningarnas hemsidor. Och vi försöker stötta alla projekt vi kan som riktar in sig på tandvård för äldre.

Själv gör Kerstin sedan några år tillbaka hos Folk tandvården, eftersom den klinik hon går till kunde erbjuda något viktigt.

– Min man och jag gick under många år till samma privat tandläkare, men så lade han ner kliniken. Vi privade en privat klinik som vi inte var nöjda med, och sökte oss till Folk tandvården. Och nu känns det tryggt, vi har en och samma tandläkare hela tiden vilket var det vi sökte.

– Och så blir vi alltid tider och påminnelser. Ju äldre man blir, desto svårare är det att hålla många saker i huvudet. Då är det skönt att någon annan gör det.

Mycket fungerar alltså bra i Folk tandvården, men en uppmaning vill Kerstin skicka med till all personal.

– Prata högt och prata sakta! Många yngre pratar tyst och fort för att de blir bra sjötra. Har man dessutom fullt med saker i munnen hos tandläkaren så är det svårt att fråga vad personalen just sa!

Kerstin Segesten

Född: 1939
Bor: Göteborg
Familj: Man, jämning (båda självgående).
 En dotter och barnbarn plus bonusbarn och barnbarn.
Yrkesbakgrund: Har jobbat som sjuksköterska, vårdare och har en doktorsexamen i sociologi.

"Förutom att jobba med SPF så engagerar jag mig mycket kring vård och forskning. Jag gillar att analysera och skriver och läser mycket. Jag ägnar mig åt medicinsk historia. Inte minst sjuksköterskeyrkets historia. Jag har också skrivit romaner som bygger på min farmors och mormors livshistoria – det var roligt att gå i deras fotspår."

5

Återkoppling workshop och nästa steg

Exempel viktig feedback som vi pratat om

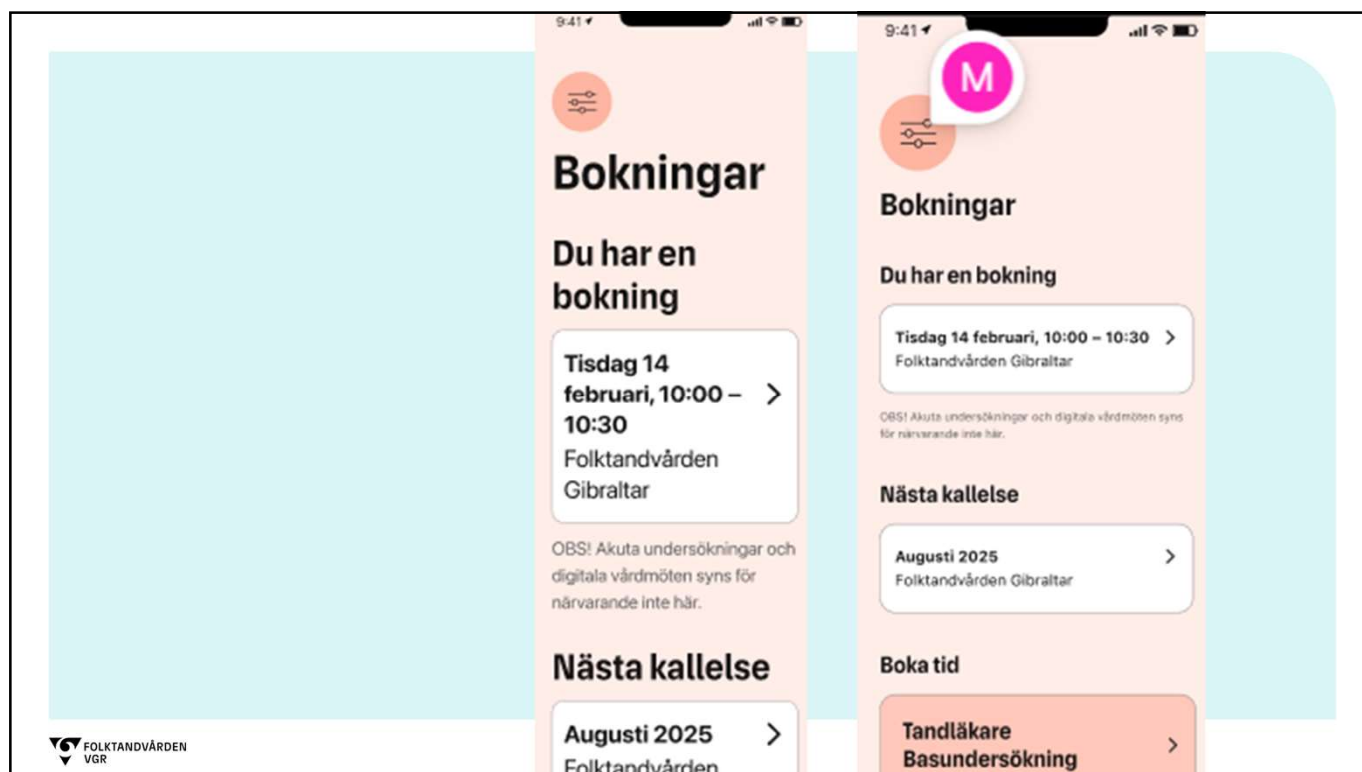
- * Tillgänglighetsaspekter, många olika perspektiv
- * Enkelt att boka
- * Tydlighet, texter/ rubriker mm
- * Ekonomi, stöd/ kunskapsbehov
- * Kom ihåg fysiska utmaningar - darrhänhet, syn osv (möjlighet att öka storlek på texten i mobilen)

Påminn medarbetare om att många äldre önskar att vi pratar högt och långsamt.

FOLKTANDVÅRDEN
VGR

6

7

Fortsatt utveckling under året – steg 2 tillsammans efter sommaren

Arbete för att öka förståelsen för livshändelser och olika behov.

Kunskapsbanken – innehåll anpassas.

[Välkommen till vår kunskapsbank! -
Folktandvården](#)

8

Omvärldsbevakning/ spaning

- Tandvårdsutredningen - och sen då?
- Nationella riktlinjer – och sen då?
- En nationell modell för riskbedömning inom tandvården
- En ny Socialtjänstlag

9

SOU 2024:70

Tandvårdsmarknaden

Figur 6.19 Hinner folk tandvården i er region med vuxna patienter?

Lägesbild i december 2023

1. Ja
2. Nästan i tid
3. Förseningar på flera kliniker
4. Mer än 50 % av klinikerna kallar inga vuxna patienter och tar inte emot nya.

Källa: Folk tandvårdsföreningen.

Använder Bing
© Microsoft, OpenStreetMap

10

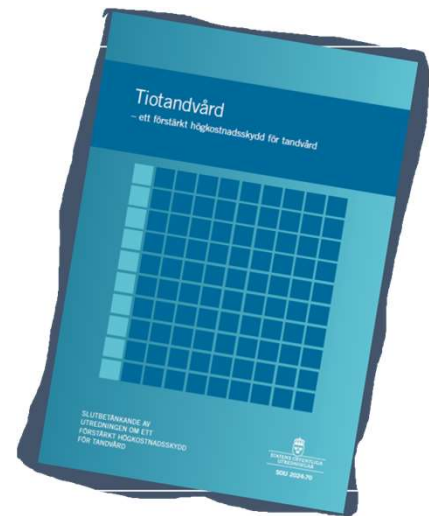
Folktandvården

"Tiotandvård" i det statliga tandvårdsstödet

Ett **utökat skydd mot höga kostnader för äldre med stora tandvårdsbehov**

Viktigaste punkterna:

1. Patient 67+ betalar 10% av referenspris (TLV) för sjukdomsbehandlande och re-/habiliterande åtgärder
2. Åtgärder inom tiotandvård prisregleras för 67+
3. Kommuntypstillägg införs på 0, 10 och 20% utifrån patientens folkbokföringsort
4. Undersökningar och förebyggande behandlingar ingår i "vanliga högkostnadsskyddet", ingen prisreglering
5. Ingen vårdgivare ska få välja bort 67+. Följs upp av Försäkringskassan.
6. Alla vårdgivare måste ta emot patienter inom stödet.
7. Försäkringskassan följer upp efterlevnad.
8. Eventuellt införande 2026.

11

Vad händer nu när remisstiden gått ut?

113 inbjudna remissinstanser, varav 20 febr [svar från 75](#) på regeringens hemsida.
47 remissvar från privattandläkare och tandvårdsföretag

Tidsplan

- Vem läser remissvaren?
- Enskilda remissvar
- Lagsremiss (utkast på lag)
- Proposition
- Förväntat Riksdagsbeslut "i höst"
- TLV har redan påbörjat arbete med föreskrifter och anvisningar

12

Vad beskriver remissvaren i sammanfattning?

- **Positiva till reform** och att förstärka högkostnadsskyddet
- "Det är **dags att ta hand om de äldre med sämst** munhälsa. Reformförslaget är väl bearbetat och är mycket välkommet."
- **Ålder inget bra** urvalskriterium
- **Förebyggande och munhälsofrämjande** åtgärder bör ingå
- **Referenspriserna** bör höjas (ger inte tillräcklig kostnadstäckning)
- **Prisreglering** på ungefär 30 procent av marknaden oroar

13

- **Sveriges Tandläkarförbund**, Sverige Tandhygienistförening: Krångligt och administrativt
- **Privattandläkarna** kritiska till prisreglering m.m.
- **PRO, SKPF** Pensionärerna och SPF Pensionärerna är positiva till förslagen
- **Försäkringskassan, Folkhälsomyndigheten**, TLV och Socialstyrelsen är generellt positiva
- Inspektionen för Socialförsäkring och **Konkurrensverket** är tveksamma

14

Regionerna

Generellt sett är regionerna, förutom Blekinge, Örebro och Stockholm, positiva

Vikten av att säkerställa att **referenspriserna** speglar de faktiska kostnaderna för att upprätthålla hög kvalitet och god arbetsmiljö inom tandvården

Oro över potentiella negativa effekter, såsom ökad **administrativ** börda, risk för **undanträngning** av andra patientgrupper och påverkan på tandvårdens **tillgänglighet, särskilt i glesbygdsområden**

15

Folktandvården

Tiotandvård (sammanfattning)

Sveriges Folktandvårdsförening (SFF) är mycket **positiv** till att utredningen genomgående har ett starkt invånarperspektiv.

SFF ställer sig i huvudsak **positiv** till utredningens förslag om ett stärkt högkostnadsskydd för tandvård samt anpassningar i övriga delar av det statliga tandvårdsstödet.

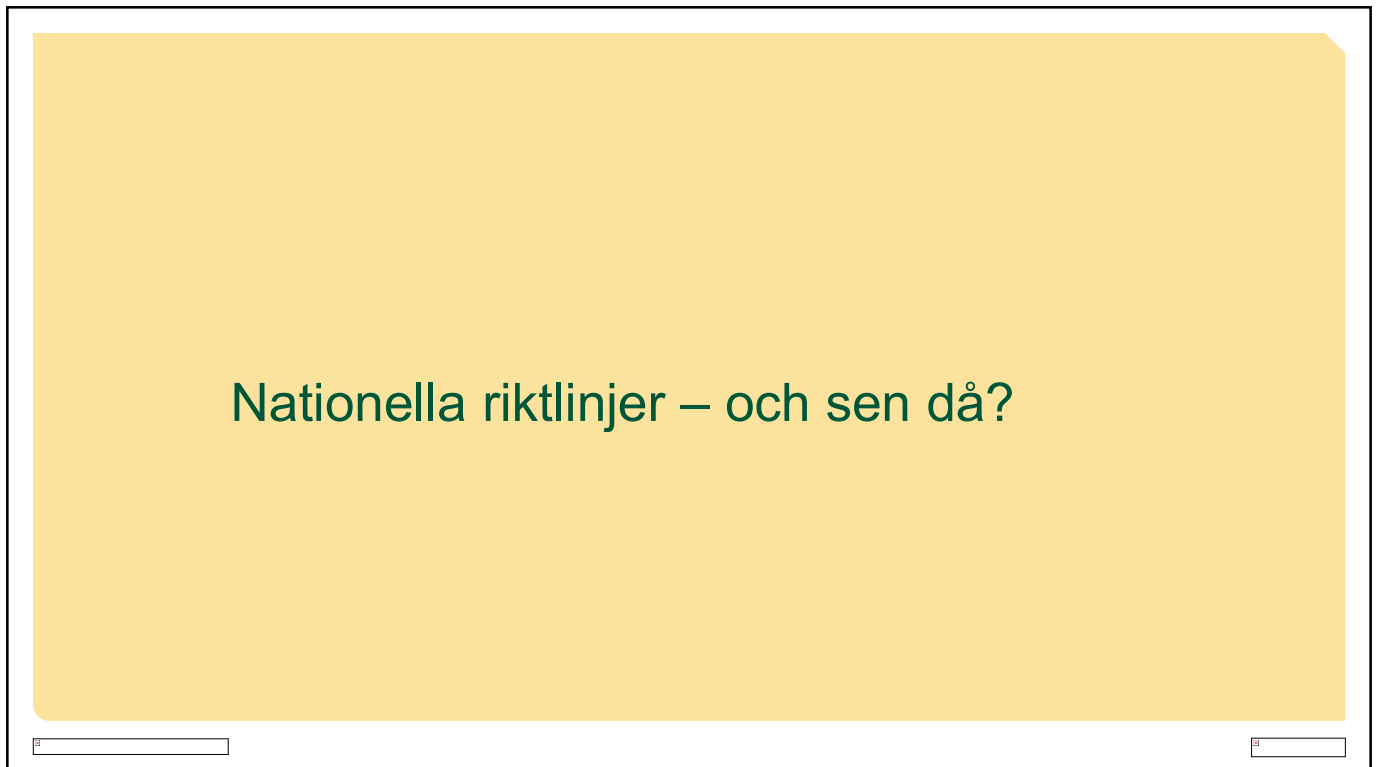
Sveriges Folktandvårdsförening (SFF) ställer sig i **negativ** till utredningens förslag om särregler för tandvård för asylsökande med flera.

16

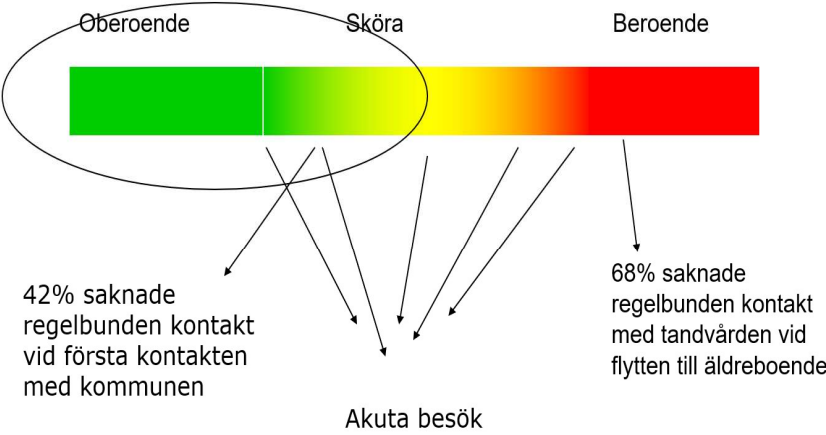
17

18

Rekommendationer del 1: Främja hälsa och förebygga sjukdomar

Rekommendation	Tillstånd	Åtgärd	Prioritet
Id 79	Behov av att tandvård inkluderas i vårdkedjan, barn och vuxna som behöver särskilt stöd (daglig omsorg)	Samordnade insatser där tandvården inkluderas i vårdkedjan	3
Id 80	Har ett diagnostiserat tillstånd eller sjukdom i munnen, men inga eller bara lindriga symptom och är sköra och har en total livssituation som medför att de inte gagnas av behandlingen	Avvakta med behandling (exspektans)	3
Id 81	Behov av rehabilitering, vuxna som behöver särskilt stöd	Överenskommelse om vårdambitionsnivå mellan person eller närstående och tandvården inför rehabilitering	3

Från *Multisjuk* till *Mest sjuk* till *Skör*.....

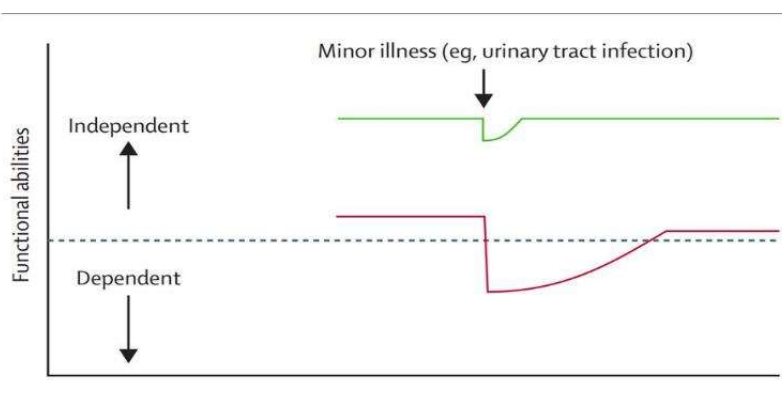
(identifiera personer med risk att bli högkonsumenter av sjukvård och omsorg)

- *Multisjuk*: många sjukdomar
- *Mest sjuk*: "personer 65 år eller äldre som har omfattande nedsättningar i sitt funktionstillstånd till följd av åldrande, skada eller sjukdom" (Socialstyrelsen, 2011)
- *Skör*: ett tillstånd med nedsatt reservkapacitet i multipla fysiologiska system med risk för funktionshinder och sjuklighet. Omfattar allmän svaghet, trötthet, nedsatt uthållighet, viktninskning/aptitlöshet, låg fysisk aktivitet, dålig balans och nedsatt kognition
- *Sårbarhet*: en kombination av skörhet, aktivitetsbegränsningar och multipla sjukdomar

21

Bedömning av skörhet

Frailty

Clegg A, et al. Lancet 2013;381:752-62

22

Screening för skörhet

Nedsatt uthållighet (blir slut av en kort promenad på cirka 15–20 minuter)	ja	nej
Allmän trötthet de senaste tre månaderna	ja	nej
Ramlar ofta/tror att man kommer ramla	ja	nej
Behöver hjälp med att göra sina inköp (ta sig till affären, plocka varor, betala, bära hem)	ja	nej
Vid minst två ja bedöms behov av vidare åtgärder		
© FRail Elderly Support researchH group, FRESH		

23

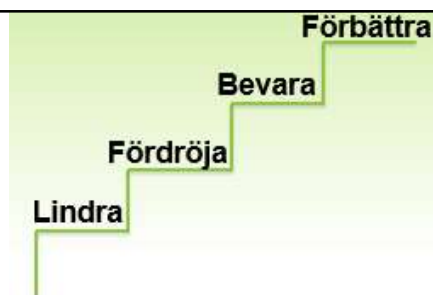
Vårdambitionsnivå

För varje patient ska det finnas ett fastställt mål och strategi för behandling, samt en terapiplan

Vad vi kan åstadkomma inom tandvården?

Vad patienten kan ta emot?

Referens: Ramdokument Äldretandvård Folk tandvården Sverige
<http://www.folktandvarden.se/aldretandvard/ramdokument/>

24

Socialstyrelsens indikatorer för följsamhet till NR för tandvård (urval)

Indikator	Område i NR	Namn	Rekommendation	Målnivå
T4	Personer som behöver särskilt stöd	Systematiskt arbete för att upprätthålla tandvårdskontakt med vuxna vid återbud eller uteblivande	Id 76	100% av tandvårdsklinikerna arbetar med detta
T5	Personer som behöver särskilt stöd	Samverkan för långsiktig och kontinuerlig utbildning av vård- och omsorgspersonal	Id 78	100% av kommunerna samverkar med tandvården omkring detta
T6**	Personer som behöver särskilt stöd	Samordnande insatser där tandvård inkluderas i vårdkedjan	Id 79	-

En nationell modell för riskbedömning inom tandvården

27

Mh4

www.ebp.kfsk.se

Hur ska vi ligga steget före?

Agera för att bibehålla
munhälsa i stället för att
reagera på redan
uppkommen sjukdom

Vilka är äldres **riskfaktorer**?

28

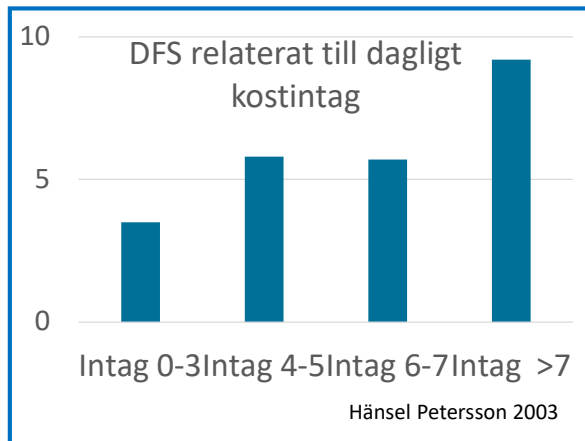
Bild 28

Mh4 "inte den fjoliga tandläkaren" /pia G

Markus höglund; 2019-09-26

Kostfaktorer

Både kostinnehåll och kostfrekvens är sämre hos äldre

Ökad risk och förekomst och undernäring påverkar kosthållningen

Livshändelser kan påverka rutiner
ex vid pension eller förlorad livspartner.
Förändrad måltidsordning

29

Muntorrhet

Orsakas främst av läkemedelsanvändning

Förhöjd kariesrisk

Ättsvårigheter – svårt att tugga och svälja

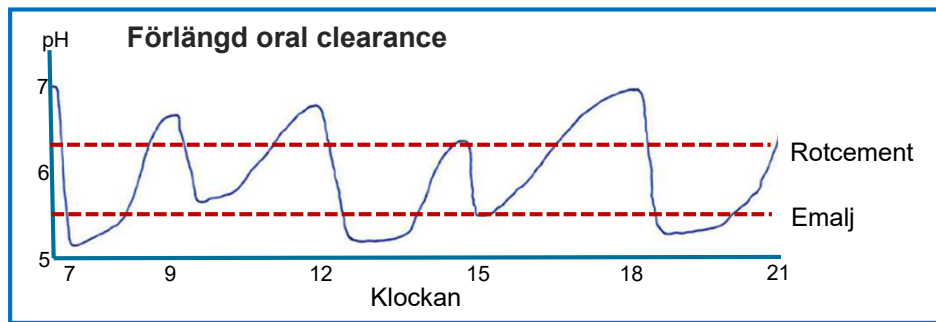
Torr slemhinna ger sämre motståndskraft mot infektioner och lesioner

Ökad plackmängd

30

Oral clearance – självrengöring i munhålan

Karies etiologi - handlar om pH-fall och hur länge den sura miljön varar

31

Hur går det?

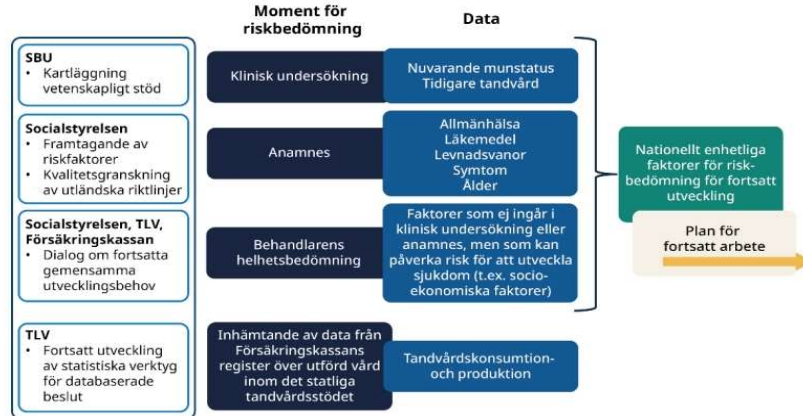
Uppdrag redovisades nyligen

32

Att utveckla en nationell modell för riskbedömning inom tandvården

Figur 1. Regeringsuppdrag att utveckla en nationell modell för riskbedömning

Schematisk beskrivning av det aktuella uppdraget.

33

Utformning av en riskbedömningsmodell (TLV)

Riskbedömning är en process som syftar till att **förutsäga risken** för att en enskild patient ska utveckla sjukdom

Riskbedömningen som görs av **enskilda tandläkare** baseras på ett antal kriterier som påverkar utvecklingen av sjukdom, såsom patientens ålder, kön, medicinska historia, tidigare tandvård och livsstil

Även behandlarens **kliniska bedömning** inkluderas i en riskbedömning

34

Patientens perspektiv

För patienter utgör återkommande riskbedömning en ökad **patientsäkerhet** och är grundpelaren för bättre **tandhälsa och livskvalité**

Vårdgivarens perspektiv

Ett **beslutsstöd för prioritering** av tandvård på individnivå. Den ska göra det möjligt för vårdgivare att uppskatta patientens framtida tandvårdsbehov på ett lätt och snabbt sätt

35

Socialstyrelsens mål med rapporten är att:

1. redovisa de första stegen i arbetet med att ta fram ett nationellt kunskapsstöd för riskbedömning genom att:
 - påbörja identifiering och sammanställning av kriterier för riskbedömning i tandvården, baserade på bästa tillgängliga kunskap,
 - granska kvalitet i utländska riktlinjer för riskbedömning,
 - ytterligare granska vetenskapligt stöd för prediktionsmodeller inom tandvården med hjälp av SBU.
2. presentera en plan för det fortsatta arbetet med att utveckla en nationell modell för riskbedömning inom tandvården.

36

Sammanfattning

Konsensusprocess för att fastställa faktorer

Utländska riktlinjer har granskats och håller hög kvalitet

Utveckla ett nationellt kunskapsstöd med anamnesformulär

Stärk kunskapsstyrningen

Mer effektiv användning av tandvårdens resurser

Utveckling av Tandhälsoregistret, tandhälsomått och en enhetlig informationsstruktur

37

• De 53 högst viktade faktorerna utifrån poäng

- [Socialstyrelsen, nationell modell för riksbedömning, rapport 2025 03 31 2025-3-9496.pdf](#)

38

Sociala sammanhang som frisk- och risk-faktor

Att förlora en närstående

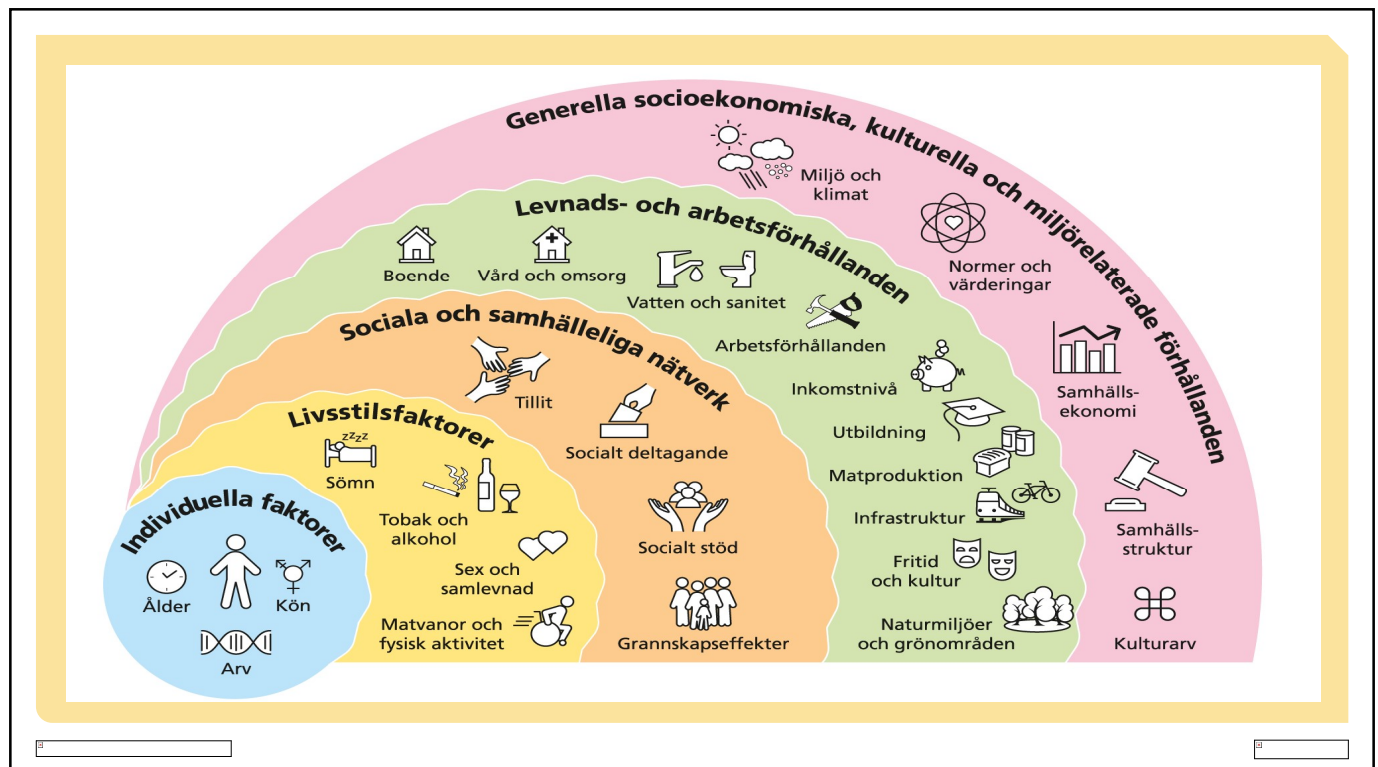
39

40

En ny Socialtjänstlag

- Ny socialtjänstlag 1 juli
- Den nya socialtjänstlagen väntas träda i kraft i juli 2025. Syftet är att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, jämställd och lättillgänglig än idag: att sänka trösklarna, nå invånare tidigt, innan problemen växt sig stora. Socialtjänsten ska också bli mer kunskapsbaserad och vila på forskning och beprövad erfarenhet.

41

42

Vad blir nytt?

Enligt det nya lagförslaget ska socialtjänsten:

•**Arbeta mer förebyggande:** Nå ut till människor innan problem uppstår eller växer. Erbjuder snabbare och enklare insatser utan behovsprövning

•**Bedriva verksamheten i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet:** Den hjälp som erbjuds ska baseras på bästa tillgängliga kunskap om vad som kan göra mesta möjliga nytta för individen

Systematisk och löpande uppföljning

43

Socialtjänsten kan inte klara uppdraget själv

Vården, skolan, kultur- och fritidsverksamheter, samhällsbyggnadsförvaltningar och civilsamhälle har viktiga roller i det förebyggande arbetet.

Även myndigheter, fack, universitet och högskolor sitter på viktiga nycklar:

Hur kan samarbetet mellan olika aktörer bli bättre?

44

- Enligt nya socialtjänstlagen ska kommunen planera sina insatser för enskilda inom alla verksamhetsområden, inte bara för äldre och personer med funktionsnedsättning, som idag.
- När kommunen planerar ska de särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser.

45

Bistånd enligt socialtjänstlagen för äldre personer

Äldre personer som behöver hjälp med sin dagliga livsföring kan ansöka om bistånd hos kommunen. De insatser som beviljas syftar till att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Insatserna kan till exempel vara hemtjänst eller särskilt boende.

Bistånd enligt socialtjänstlagen >

En äldre person kan ha rätt till bistånd både för sin försörjning och för behov som gäller hans eller hennes livsföring i övrigt, till exempel stöd och hjälp i hemmet eller särskilt boende.

Ansökan om bistånd enligt SoL >

När en person ansöker om stöd och hjälp med den dagliga livsföringen tar en biståndshandläggare emot ansökan. Biståndshandläggaren utreder den enskildes behov och mål, livssituation och omgivningsfaktorer och följer senare upp resultatet av insatserna.

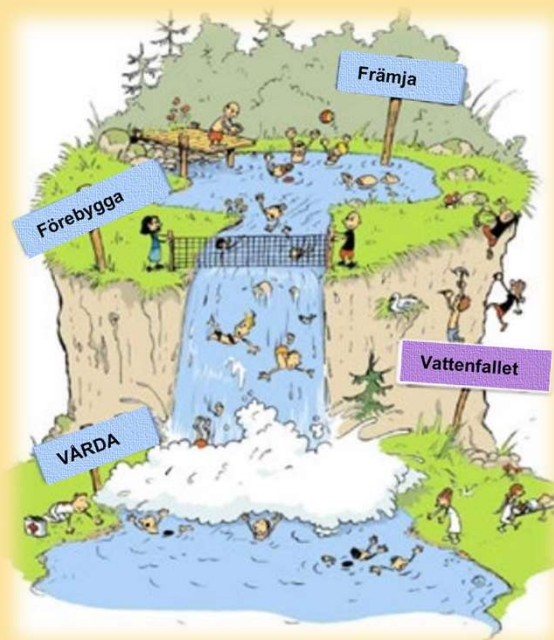
Förenklat beslutsfattande om hemtjänst till äldre personer >

Socialnämnden får enligt socialtjänstlagen, SoL, erbjuda hemtjänst till äldre personer utan föregående behovsprövning.

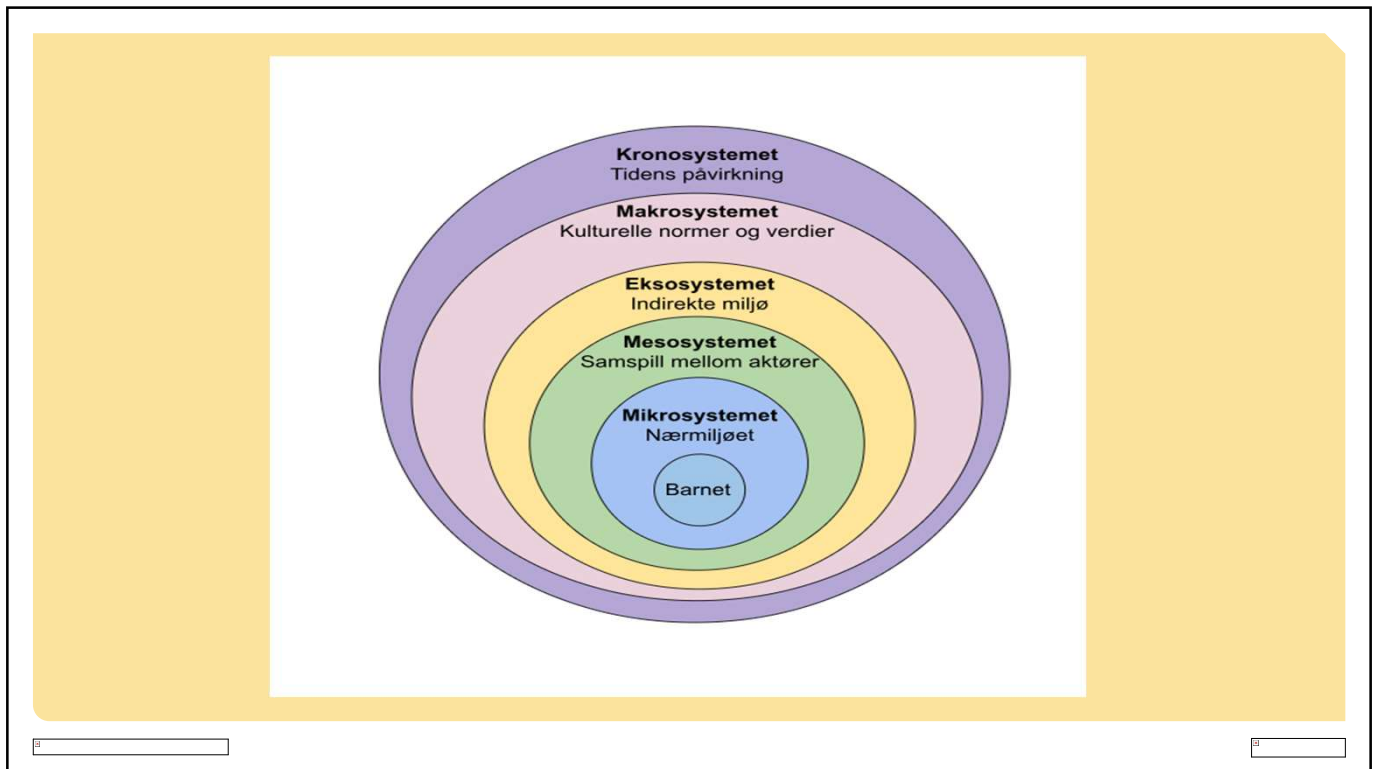
46

- Syftet är att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, jämställd och lättillgänglig än idag: att sänka trösklarna, nå invånare tidigt, innan problemen växt sig stora

47

48

49

50